

פרוטוקול מס' 226
מישיבת ועדת הכלכלה
שהתקיימה ביום ד', ג' בחשון, תשל"ז
(27.10.76), שעה 8.30

נ כ ח ר

חברי הועדה:
היו"ר י. הורביץ
פ. גרופר
מ. דרובלס
ע. הדר
א. לבני
א. לוונבראון
י. מודעי

מוזמנים:
אל"מ ל. שרון - עוזר מתאם הפעולות בשטחים
סא"ל א. בקנשטיין - ראש ענף הכלכלה, צה"ל
ח. צבן - מתאם הפעולות בשטחים,
משרד החקלאות
ר. וייס - מטעם משרד החקלאות

מ"מ מזכיר הועדה: ר. שולביץ
רשמה: מ. טרלו

סדר היום:
הכללת החקלאות בשטחים במסגרת התכנון החקלאי -
הצעה לסה"י של חה"כ פ. גרופר

(ניחן בל ק"מ 31-10-76)

ועדת הכלכלה
27.10.76

היו"ר י. הורוביץ: אני פותח את הישיבה.

הכללת החקלאות בשטחים במסגרת התכנון החקלאי -
הצעה לסדר היום של חה"כ פ. גרופר

היו"ר י. הורוביץ: ההצעה הועברה אלינו מן המליאה ואבקש את חה"כ גרופר לפתוח.

פ. גרופר:

מעל כמת הכנסת נאמר שהחלק היחידי בכלכלה של השטחים - יהודה, שומרון ועזה - המפותח הוא החקלאות. אין תעשיות רבות, אבל בשטח החקלאות הנושא מפותח ומתפתח. משרד החקלאות נותן את הידע וגם את העזרה. בשנים האחרונות הגיע המצב לידי כך שהם מהווים הכנדה על החקלאים שלנו. הנושא מטופל בוועדת מנכ"לים לשטחים ושם יושבים נציגי המשרדים השונים.

לפני שנה כאשר היה משבר בשוק והיו עודפים גדולים קיימנו ישיבה. הממונה על השטחים היה אז אלוף ורדי, והוא אמר שהוא עושה הכל מה שהוא חושב שטוב לעשות כשטחים.

נכון שמאז החלה המלחמה בלכנון, הבעיה האקוטית נעצרה כי היצור עבר לארצות ערב, והשנה לא היו בעיות. לפני כן היו בעיות קשות מאד. משרד הבטחון קנה ישירות את התוצרת שלהם שהיתה יותר זולה, וזה לא היה מתואם עם המועצה לפירות. טענו שצה"ל קונה לפי מכרזים ושם היה יותר זול. לדעתי נכון שיהיו מכרזים אבל זה צריך לעבור את מועצות היצור ולא בצורה של דמפינג.

אני יודע שהם הולכים ומתפתחים, וזה טוב, אבל לפי דעתי זה צריך להיות מתואם ומתוכנן.

עם קום המדינה תיכננו את עצמנו ואנחנו משתדלים להיות עם זה. עלינו להיות בצוותא, עם תכנון אחיד, ונפתור ביחד את הבעיות.

אני יודע שהנושא הכבד הוא פירות וגם את זה צריך לבדוק. היו שנים שקלטנו 5000 טונות של עודפים. אי אפשר להמשיך כך ללא תכנון ולקחת מהם את העודפים.

ההצעה הועברה לוועדה ואני מקווה שנוכל לבדוק את הנושא ולקבל החלטות.

אני מציע שהנושא של החקלאות בשטחים יימסר לידי משרד החקלאות ולא לוועדת המנכ"לים. ברור שמשרד החקלאות יתאם ביחד עם הממשל.

מ. דרובלס: הבעיה מי ינהל את זה - זה ענין טכני; השאלה היא איך ינהלו ולא מי ינהל.

ע. הדר: השאלה החשובה היא של המדיניות השטחים, אם זה במסגרת ההסדר או שזה שוק עצמאי. בשכם המחירים זולים יותר והסחורה זורמת לקו הירוק. מה המדיניות בתחום הזה? בזמנו נאמר לנו שתוצרת השטחים לא תתחרה בתוצרת המקומית. מה המדיניות היום?

מ. דרובלס: דעתי היא שיש להחיל את החוק הישראלי על כל שטחי המולדת. זו מדינה אחת. היות, ולצערי הרב לא החלטו את החוק על השטחים ויש מציאות מסוימת, ויש חקלאים שיש להם חוזה עם מדינת ישראל, שהמדינה הזמינה אצלם כך וכך ענבים, כך וכך עגבניות וכל התוצרת החקלאית, הרי הממשלה צריכה להבטיח לחקלאים מחירים מסוימים.

דעותי ביחס לממשלה - ידועות.

אני לוקח בחשבון מה הקיבולת של האוכלוסיה ומוסיף איזו רזרבה. אם יש שנה ברוכה, אנחנו צריכים להילחם בבעיה של הרזרבה. היום החקלאי הישראלי יכול לייצר הרכה מעל ומעבר לצריכה של המדינה. אנחנו מסוגלים לייצר את התוצרת החקלאית עבור כל האוכלוסיה גם בלי שהם ייצרו שום דבר. אף אחד לא יציע זאת. אנחנו יודעים שהקיום שלהם הוא על החקלאות. הם יכולים להמשיך ולייצר מה שהם מייצרים אבל צריכים לחול עליהם אותם החוקים החלים על כל יהודי בגבולות מדינת ישראל. לא מגיעות להם יותר הטבות מאשר לחקלאים שלנו שעליהם חלות חובות. אנחנו יודעים גם שיש סכנה שיעשו שותפויות עם ערבים מעבר לקו, והיות ושם אין מגבלות אדמיניסטרטיביות, הם יכולים לעשות מה שהם רוצים ללא רשיון. לא יתכן שהמגבלות החלות על החקלאי הישראלי לא יחולו גם עליהם.

תפקידה וחובתה של מדינת ישראל להוציא את התוצרת מהשטחים. לא יתכן שהממשל הצבאי יעשה שבת לעצמו, הוא חייב לעמוד בקשר עם המשרד הממונה על כך. אם צריך להעביר תוצרת משכם לנתניה, את הרשיון יכולה לתת רק הרשות המוציאה רשיון ליהודי. הממשל ממונה על העניינים האדמיניסטרטיביים בשטחים המשוחררים. מה שנוגע לתוצרת החקלאית, על זה צריך לתת אישור המשרד הממונה שהוא משרד החקלאות. מחובת הממשל לדאוג לאנשים שמייצרים את התוצרת ואם אין שווקים, להעביר את זה לתעשייה, אבל אסור להרוס את התכנון שעליו נלחמנו בשעתו.

אל"מ ל. שרון: לא הייתי נוכח בישיבה בה אמר אלוף ורדי את הדברים ואינני נכנס לויכוח על כך. רציתי להעמיד את העובדות על מקומם הנכון.

תאום הפעולה בשטחים נעשה בשיתוף עם משרד החקלאות. אנחנו צמודים להחלטת הממשלה שקבעה את האחזקות המיניסטריאלית לנושאים בשטחים. התפקידים מתמלאים ע"י נציגים. הם נושאים תואר של קמ"טים. הנושא עולה לדרג המיניסטריאלי רק במקרה של זיכוח. לכן הממשל לא פועל בלי לשאול את משרד החקלאות. איננו יכולים להתעלם ממצואות שהיתה קיימת כשטח לפני כניסתנו שהאוכלוסיה היתה ברובה חקלאים ולא היתה תשתית אחרת. היום, אחרי מספר שנים, אנהנו יושבים בשטחים ובונים את התשתית. היום אין פריט אחד של חקלאות שיוצא מהשטחים אל ישראל בלי לקבל אישור המועצה ומשרד החקלאות. אנחנו מתערבים רק כאשר יש שיקולים בטחוניים, ההתערבות שלנו היא בגדר המלצה וקמ"ט חקלאות יכול להתחשב בה או לא. אנחנו נותנים תמריצים ליצוא על דעת משרד החקלאות באותם המוצרים שאפשר לשחרר אותם ולייצאם לארצות ערב במקום שהמוצרים הללו מבוקשים.

יש מוצרים שקשה לתאם אותם כמו פרי הדר. איננו מעלים על דעתנו שיהיה יעקור עץ. אנחנו חייבים לתת להם להתקיים אבל אין נסיעות חדשות, בגלל המים. אנחנו מעודדים את החקלאים לעבור ליבולים אחרים על מנת להגיע לתאום. ההעברה הזאת מתבצעת תוך רצונם ומתן תמריצים בלי לפגוע בענפים בישראל.

איננו יכולים להתעלם מכך שאם מדברים על תכנון לאורך כל הקו, הוא חייב להיות לאורך כל הקו - פירוש הדבר גם מתן סובסידיה כפי שמקבל החקלאי הישראלי. קשה יותר להגיע למסגרות ארגוניות כמו מועצות בשטחים. אבל התודעה הגיעה לראשם, יש לנו מועצה לשיווק שמן זית ביהודה ושומרון; מועצה לשיווק ירקות. בעזה גם עובדים בתאום עם המועצות בישראל, היא בדרג מועצה מייצגת ולא כמו בישראל. לאט לאט הם הולכים ומקבלים את המושגים האלה. מתכווננים להקים מועצה לשיווק פרי הדר, ואנחנו מקימים את המסגרות שיאפשרו להם ולנו להגיע לתכנון כולל.

יבוא תוצרת חקלאית מישראל לשטחים איננו מוגבל, ההפך - כן. מישראל לשטחים הגיע היבוא ל-250 מיליון ל"י. לארצות אירופה הם מייצאים בעיקר פרי הדר.

מה האכספורט לחו"ל מהשטחים?

ע. הדר:

מר ח. צבן: התאום בשטחים בין המשרדים הוא מושלם. אפשר להתייחס אל זה כאל גוף אחד. היעדים כפי שהם מסוכמים ומובאים בחוברות של משרד החקלאות הם כדלקמן:

הגברת היצוא היקלאי; פיתוח ענפי היצוא ומחליפי יבוא; פיתוח החקלאות בשטחים כמשק משלים למשק הישראלי תוך גיצול היתרונות היחסיים של שני המשקים.

במחירי 1975 ערך היצוא בשטחים עלה מ-1968 עד 1975 מ-770 מיליון ל-1537 מיליון, במחירים קבועים.

בעלי המשקים ירדו מ-41 אלף ל-33 אלף. יש ירידה בעיסוק בחקלאות. ההגדרה היא לפי בעל משק.

ההכנסה הממוצעת לבעל משק עלתה מ-12,600 ל-33 אלף.

שעור הגידול השנתי בערך היצור הוא 12,5 אחוזים.

מ-1968 היתה מדיניות חד-משמעית לפתח גידולי יצוא

או מחליפי יבוא.

היצוא מ-1968 מהשטחים לחו"ל היה 154 מיליון ובאותה שנה ייבאו 68 מיליון; באותה שנה ייבאו ב-134 מיליון ל"י מוצרי חקלאות. ב-1975 ייצאו ב-290 מיליון ל"י וייבאו ב-69 מיליון. היה מבצע מיוחד להגדלת היצוא.

מה היחסים בחקלאות בין הקו הירוק ומעבר לקו הירוק?

ב-1968 השטחים ייצאו 57 מיליון וייבאו ב-182 מיליון. ב-1975 היצוא לישראל היה 114 מיליון והם קיבלו מישראל ב-352 מיליון ל"י.

מה הענפים בקו הירוק ומחוצה לו, ואיפה יש ניגוד?

רפת יש כשטחים מעט מאוד אין ניגוד; כלול - אין ניגוד. כלול - אין ניגוד.

מ. דרובלס: אם מי שהוא כשטחים רוצה לעשות לול הוא יכול?

ח. צבן: כן.

צאן יש גם כאן וגם שם, אבל אין ניגוד; חיטה מייצרים בשני המקומות ואין ניגוד. התחלנו לספל בזני חיטה קשה לצורך השבתת היבולים בשטחים. אנחנו היום מתחילים בזה גם בישראל לצורך היצוא.

ירקות מייצרים פה ושם. פה יש ניגוד שלא בא לביטוי בשנתיים האחרונות כי יש תכנון של שיווק. יש ירקות שמייצרים ליצוא ולתעשייה. יש גם הפחתה ביצור ירקות בארץ. ירקות הם עתירי עבודה ולרוב עוסקים בזה בשטחים, יש בזה יתרון מסוים. המטרה היא לפתח את היצוא. בימת ברדויל נעשתה עבודה יסודית. זה נותן תעסוקה לתושבי אל-עריש, זה בעיקרו הולך ליצוא ואיננו מתחרה בתוצרת המקומית.

בענף המספוא אין ניגוד.

בענף הפרחים אין ניגוד.

בענף ההדרים זה ענף היצוא ואין ניגוד. יש פה עניין של מערכת השיווק. היום בעיקר הכיוון הוא לאירן ובהצלחה. לפני בן זה היה לאירופה גם מעזה וגם מיהודג ושומרון. היות והדינר חוקי בשטחים, בעזה הלירה הישראלית קיימת ואיננו מחייבים אותם להחזיק את המטבע הזר כאן, הוא יכול להחזיק אותו ביהודה ושומרון.

תושבי עזה אינם רשאים להחזיק את מטבע הזר ברצועת עזה אבל הם רשאים להחזיק אותו ביהודה ושומרון. אם ירצה להחליף אותו ללירות, יוכל לקבל אצלנו תמריצים. סובסידיה ניתנה אך ורק תמורת החזרת מטבע זר לבנק ישראלי. במידה והוא מבקש מאתנו הלוואה לצורך יצוא, אנחנו מחייבים אותו להחזיר את ההלוואה במטבע זר.

היו"ר י. הורוביץ: מה קורה? הוא מחליף או לא?

ל. ששון: חלק מהם משאיר מטבע זר ביהודה ושומרון או בגדה המזרחית, וחלק מחליף ללירות.

מ. דרנבלס: הוא קונה חומר גלם כלירות ישראליות, הוא מקבל מטבע זר ומשאיר אותו בחו"ל, ומהרווח הוא חי.

ר. וייס: אני רוצה למסור אינפורמציה. ברצועת עזה, פרדסים בתשל"ה - 201,400 טונות. לתעשייה בישראל - 8000 טונות, 13,000 לצריכה המקומית ולתעשייה בשטחים. 4,900 טונות עברו ליהודה ושומרון, 110 אלף טונות לירדן ו-65 אלף טונות מעבר לים, מזה העיקר למזרח אירופה. סך הכל 224 מיליון ל"י. מעבר לים - 75 מיליון ל"י ולירדן - 129 מיליון ל"י. הכסף הבא מיצוא מעבר לים מגיע אלינו. מה שהולך לאירן, חלקו נשאר ביהודה ושומרון וחלקו מומר ללירות בארץ.

ח. צבן: בשטח הגפן ננקטו הפעולות הבאות: ניתנו תמריצי יצוא וזה הצליח. דבר שני, מכסות שבועיות הועברו לשיווק בישראל. היה דיון שבועי על מנת להתאים את הכמויות. אם אפשר לשווק יותר - מדוע לא? דאגנו לכך שיהיו מחירים מסוימים על מנת שאפשר יהיה לשווק ענבים לתעשייה וחלק מהענבים מיועד לעזה. חלק מזה גם הגיע לישראל. אם אני צריך לסכם האם הצעד של הגברת היצוא החקלאי קיים - הוא קיים. אנחנו מגבילים את זה בגלל בעיות המים. יש עודף שאיבה וביהודה ושומרון אין מקורות מים. יש עידוד רב לייצוא גרעינים ובשר וגידולי זרעים כמו בצל.

מ. לוונבראון: אני מכין שהנושא כפי שהביא חה"כ גרופר איננו תאום בין הממשל הצבאי לבין משרד החקלאות, אלא תאום נושא של החקלאות בשטחים עם השטחים במדינת ישראל. זה נושא פוליטי ולא כלכלי. אם אתה רוצה לשלב אותם במדינה, אתה צריך לתת להם את כל התנאים, ואז תעשה את החשבון אם זה כדאי לך. אני יכול להבין את חה"כ דרובלס לפי השקפתו - אני לא מסכים אתו -

היבוא החקלאי מהשטחים לישראל הוא קטן מאשר אנחנו מייצאים לשם. היצוא החקלאי מישראל לשטחים הוא חפשי, המספרים מעידים. אם היצוא החקלאי מהשטחים לישראל היה 114 מיליון ל"י והיצוא מישראל לשטחים היה 352 מיליון לירות, מה הרע בזה? הלואי שהמאזן המסחרי היה כזה בינינו ובין ארצות אחרות, מצבנו היה אז הרבה יותר טוב.

אם יהיה סיכום אני אגיד שועדת הכלכלה לא רואה את הנושא הזה כשייך לה, זה נושא פוליטי.

היו"ר י. הורוביץ: אנחנו נדבר על החקלאות, לא ניגדר לדיונים ערטילאיים.

א. לבני: אני חושב שהנושא כן צריך להיות נידון בוועדה. יש בעיות יסודיות שנוגעות לחקלאות. הכלכלה מבוססת על הצע וביקוש. לא תמיד התכנון קובע. העניין נעשה אקוטי בעניין הענבים לפני שנה. אם מי שהוא סובל מהבעיה כשיש עודף של הצע, זה החקלאי משני צדי הקו.

יש גם בעיות של בדיקת תוצרת, הם משקים במי שפכים וזה גורם למחלות.

באיון קודה יש אי-שוויון בתנאים. צריך להקנות את המסים שמשלמים החקלאים משני הצדדים. אני מבין שמדובר על כיוון מראש של כמויות התוצרת.

פ. גרוסר: לפי מה ששמענו, אפשר לומר שהמצב טוב. אולם המציאות אחרת. בין התכנון למציאות המרחק גדול. עלינו להזמין את מגדלי הפירות ואת המועצות. כאשר נשמע אותם התמונה תהיה שונה. החלק הארי של פירות הנכנס אלינו, איננו לפי המתוכנן ולפי הסטטיסטיקות שקראתם לנו. חלק ניכר קונים בעזה במחירים זולים יותר והסחורה עוברת אלינו ונמכרת כאן. גם משרד הבטחון קנה מהם. השנה הבעיה היתה פחות אקוטית בגלל המלחמה בלבנון. פיתחו טכניקות להעביר סחורה משם כאילו זה מיצור מקומי. יתכן שאנשי הממשל עושים את המוטל עליהם, אבל יש ניגוד אינטרסים.

מבחינת המיסוי, התחרות היא לטובת החקלאי מהשטחים.
הוא לא משלם מסים ואין עליו היטלים ויחד עם זה הוא מסובסד.
אינני מבין את זה, איך לא חשבנו על כך?

התמונה איננה כל כך יפה כפי ששמענו. היה משבר
עם שזיפים, תיקנו את הנושא. בינתיים נהרס יצור של מגדלי הפירות.
כדאי לזמן את הגורמים האחרים ונשמע מה הם אומרים, וישמעו גם
אורחינו.

אני מציע לישיבה הבאה להזמין את הנוגעים בדבר
ונדון ביחד אתם בנושא.

אני גם יודע שהם נוטעים כרמים נוספים, הם יגדילו
את היבולים, הם מתפתחים. הם מדבירים עכשיו, מה שפעם לא עשו.
אינני נגד ההתפתחות הזאת אבל עלינו לדעת מה יהיה בעוד שנה או
בעוד כמה שנים. גם בירדן התחילו לפתח את החקלאות. לכן צריך
היום כבר לתכנן, ואנחנו חושבים שהתכנון צריך להיות אחיד.

מ. לוונבראון: האם יצרן מהשטחים יכול לשווק ישירות לצרכן
בישראל? אולי המתווך מרויח.

פ. גרופר: מגיעה סחורה וזה לא עובר את מי שזה צריך לעבור.
סוחרים ישראלים עוסקים בזה. הממשל היושב ביהודה
ושומרון ובעזה איננו יכול להתמודד עם זה אולי, המגמה היא לא
לסגור את הדרכים.

ע. הדר: בנתונים שקיבלנו העניין נראה בסדר. כל זמן
שהחוק הישראלי לא חל עליהם, אי אפשר להטיל
עליהם את התכנון הישראלי. זה שפה ושם הם דוחקים את רגלינו, זה
המחיר שצריך לשלם עבור המצב; מבחינה מעשית התוצאה חיובית.
אני שם את ידי על המדיניות כפי שהיא, אני לא חושב שמי שהוא
יכול לערער עליה. יתכן שהמדיניות לא מבוצעת, דוקא באשמת יהודים
שעוקפים את החוק ומבריחים תוצרת. החשד הוא, שמא בידיעת הממשל
עוקפים את החוק, אתם עוצמים עין כי אין לכם ברירה. אני מבין
את הבעיה. אם הם לא יכולים להעכיר דרך הגשרים, הם מעבירים אלינו.
יתכן שלאנשי המועצות יש דברים אחרים לומר.
מה שנאמר כאן - אם זה מבוצע - מקובל עלי אלא אם עוקפים את
המדיניות ועושים עסקות בקנה-מצדה גדול, ואז זה לא הוגן בתנאים
המקובלים.

לא ברור לי ענין מטבע החוץ, הם מייצאים ומשאירים
את המטבע בחו"ל?

היו"ר י. הורוביץ:
התמונה המסתמנת היא חיובית. יש לשבח את משרד החקלאות שמטפח את היצור, זה באינטרסים של מדינת ישראל.

קיימת בעיה, יש נפגעים פה ושם, אבל לעומת סדר הגדל של הבעיה, הבעיה ברורה והתוצאה חיובית. התמונה הכלכלית טובה מאד. אולם צריך לזכור שלנפגעים זאת פגיעה גדולה, זה 100% של הבעיה ולא צריך להזניח אותם. אני בטוח של הנפגעים היו הקיבוצים או "תנובה" ולא התאחדות האיכרים, הייתם מגיבים יותר מהר.

אני בעד זה שייקבע סטטוס קבוע של מדינת ישראל מבחינה כלכלית, אם החוק קיים או לא, הוא צריך להיות קיים מבחינה מעשית. אם יש עודף, אם זה בבנימינה או בטול-כרם, אתם צריכים לקנות את זה ולנצל את זה, ואם יש צורך, אפילו לזרוק לים. במקרה זה יש למדינת ישראל בעיה של 7% מהאוכלוסיה, אבל היא צריכה לקנות את התוצרת שלהם ולא להכביד עליהם.

ח. צבן:
יש היום נטייה של איכרים רבים להגדיל את נטיעות הגפן, האם אפשר לומר להם לא לעשות זאת כי יש פיהודה וכשומרון ענבים?

היו"ר י. הורוביץ:
לו הייתם אומרים אותו דבר ביהודה ושומרון - בבקשה. אם מבחינה כלכלית זו יחידה אחת, כל הגזירות והחובות שחלות כאן, צריכות לחול גם עליהם.

אני גם כן לא מבין שנותנים לו סובסידיה במטבע חוץ ע"י מצרכים שהוא קונה, והוא יכול להשאיר את המטבע הזר בחו"ל. אינני יודע איך להפסיק את זה, זה נושא שאנחנו עכשיו לא נחליט עליו, אבל השאלה נשאלה וחייבים לתת עליה תשובה.

מה שקורה מבחינת מדינת ישראל ביהודה ושומרון ובעזה, זה מאזן חיובי, וצריך לשמוח על כך. אבל ישנה בעיה למספר מגדלים וצריך לפתור אותה, ואתם הכתובת.

ח. צבן:
התארגנו השנה בתאום עם המועצות לקראת העונה. עושים את כל התאום הנדרש עם המועצות.

היו"ר י. הורוביץ:
נקדיש עוד ישיבה לנושא ביחד עם הגורמים שעליהם דיבר ח"כ גרופר. אני רוצה לקוות שהבעיה תיפתר וכולנו נהיה שבעי רצון.

הישיבה ננעלה בשעה 10.05